

Миљана С. Павићевић¹⁷¹

Универзитет у Приштини – Косовској Митровици

Филозофски факултет у Приштини – Косовској Митровици

КОРЕЛАТИ ОПТИМИЗМА – ПЕСИМИЗМА КОД АДОЛЕСЦЕНАТА

Сажетак: Циљ рада је био да приказом истраживања оптимизма – песимизма, која су рађена на узорку адолесцената са Косова и Метохије, укажемо на конструкте који доприносе развоју оптимизма – песимизма код адолесцената. Након увида у резултате приказаних истраживања (спроведених од 2017. до 2019) на узорку од преко 700 адолесцената узраста од 18 до 29 година, утврђено је да су су значајни корелати оптимизма: особине личности адолесцената, интерперсонална оријентација, доживљај лепоте људског лица, нада, задовољство животом и благостање. Закључци који су проистекли из увида у истраживања омогућиће конципирање и организовање неких будућих истраживања. У будућа истраживања је неопходно укључивање других варијабли попут контекста одрастања, породичних односа и однос с вршњацима, како би се испитао њихов допринос у развоју оптимизма – песимизма, имајући у виду значај који оптимизам има за ментално здравље адолесцената.

Кључне речи: оптимизам, песимизам, адолесценти.

УВОД

У последњих неколико деценија у порасту је интересовање за испитивање оптимизма као концепта позитивне психологије. Прегледом литературе наишли смо на различите дефиниције оптимизма. Једна од најчешће навођених дефиниција је она према којој је оптимизам когнитивна пристраност, глобално очекивање или диспозицијски став који доводи до прецењивања вероватноће позитивних будућих догађаја, односно до потцењивања вероватноће негативних будућих догађаја (Carver – Scheier 2014; Peterson, 2000; Scheier – Carver 1992). Заправо, истраживање оптимизма је било оријентисано у два правца. Прва је когнитивистичка оријентација која је усмерена на базични оптимизам, а он је саставни део људске природе (Kardum et al. 2018), а друга је оријентација на оптимизам као црту личности која носи са собом чињеницу да наша искуства утичу на то у којој ћемо мери бити оптимистични или песимистични (Kardum et al. 2018).

¹⁷¹miljana.pavicevic@pr.ac.rs

Према когнитивистичкој оријентацији, људи праве грешке приликом обраде информација, односно имају преференцију према позитивним информацијама, више употребљавају позитивне него негативне термине, више се сећају позитивних него негативних догађаја, већи број људи себе процењује позитивније него друге људе (Matlin – Stang 1978, Taylor – Brown 1988).

Са друге стране, Шејер и Карвел (Schier – Carver 1985) дефинишу оптимизам као релативно стабилну општу тенденцију веровања у позитивне исходе активности. Њихово интересовање за оптимизам произлази из истраживања процеса који се налазе у основи саморегулације понашања, па је и њихова дефиниција оријентисана на будуће догађаје и на очекивање резултата неких будућих активности (Lacković-Grgin – Ćubela, 2002). Улога оптимизма у регулацији властитог понашања долази до изражаја онда када појединац може јасно да уочи разлику између циљева које је поставио и које настоји да оствари и свог тренутног положаја у односу на те постављене циљеве. Оптимисти никада не одустају од својих циљева упркос препрекама које им се нађу на путу. За разлику од песимиста – који верују у лоше исходе, пасивни су, пуни сумњи и склони су брзом одустајању од постављених задатака – оптимисти на сваки изазов реагују с веровањем у остваривање жељених резултата и континуирано учествују у активностима да их остваре, чак и ако је пут ка том остваривању дуг и пун потешкоћа. Оптимисти очекују да ће им будућност донети нешто добро па зато и не одустају од својих првобитних намера да постигну успех. Очекивање позитивне будућности је карактеристика оптимизма као црте личности (Tatalović-Vorkarić – Jelić-Puhalo 2016). Оптимисти не размишљају превише о могућим ризицима и често замишљају себе у разним ситуацијама које са собом носе позитивне исходе. За њих је карактеристично одсуство забринутости и анксиозности и често се осећају да држе ситуацију под контролом (Dosedlová et al. 2016). На основу различитих истраживања, показало се да су оптимисти у предности у односу на песимисте у многим животним подручјима. Мотивисанији су за оно што раде, бољег су здравља, мање су склони депресији и успешнији су у школи, спорту и на послу. Позитивно гледање на будућност је повезано са позитивним расположењем и упорношћу, успешнијим решавањем проблема, успехом на факултету и другим животним веком (Rijavec – Мјошевић 2006), док су песимисти анксиозни, сумњичави, стално преиспитују своја уверења и склони су размишљању да ће им се десити нешто лоше, и зато веома често не предузимају ризик, већ одустају од постављених циљева и задатака.

Ченг и сарадници (Chang et al. 1994) сматрају да оптимизам и песимизам треба посматрати као две делимично независне димензије, јер све док се дефинишу као позитивно и негативно очекивање резултата, овај концепт треба посматрати као дводимензионалан (Penezić 2002a). Петерсон (Peterson 2000) истиче потребу за испитивањем особа које су истовремено и песимистичне и оптимистичне,

односно које у будућности очекују бројне позитивне и негативне исходе. Међутим, емпиријска провера факторских структура скала оптимизма показала је да је реч о два повезана фактора, оптимизам и песимизам (Glaesmer et al. 2012, Monzani et al. 2014, Zeuger et al. 2013).

КОРЕЛАТИ ОПТИМИЗМА – ПЕСИМИЗМА

Имајући у виду значај оптимизма за психичко здравље човека, бројна истраживања су се бавила конструктима који доприносе развоју оптимизма.

Тако су Ђурић-Јочић и сарадници (Ђурић-Јочић и др. 2004) сматрали да су особине личности повезане с развојем оптимизма. Ови аутори наводе да особе с високим скоровима на димензијама екстравертност и сарадљивост одликује висока укљученост у спољашни свет, брзо успостављање међуљудских односа, склоност позитивним емоцијама, брзо прилагођавање променама у социјалној средини, односно оптимизам (Ђурић-Јочић и др. 2004). Насупрот томе, особе које постижу високе скорове на димензији неуротицизам карактерише забринутост, осећај туге, беспомоћности и песимистичан поглед на свет, односно песимизам (Кнежевић и др. 2004, Ђурић-Јочић и др. 2004).

Према Снајдеру (Snyder 2000) оптимизам и нада су уско повезани па представљају две врсте позитивног мишљења. Иако се ради о две компоненте, оне су функционално повезане (нпр. особа може замислити велики број начина на који ће остварити жељени циљ, али неће их остварити ако није довољно мотивисана). Нада нас штити од самопонижавајућих и ометајућих мисли и негативних емоција које коче наш даљи напредак. Позитивне емоције ће да проистекну од опаженог напредовања ка циљу, док ће негативне да воде ка стагнацији и назадовању (Snyder i др. 1991). Главна разлика између наде и оптимизма огледа се у томе да аутори конструкта оптимизма главним покретачем ка циљу усмереног понашања наводе мисли о властитим способностима, док се унутар теорије наде, размишљање о начинима постизања циља и мисли о способностима сматрају једнако важним покретачима циљу усмереног понашања (Raboteg-Šarić, Merkaš i Majić, 2011).

Као значајан корелат развоја оптимизма се показало и родитељство. Ауторитативно родитељство је контекст сигурних и подржавајућих односа и пружа прилику за развој основног поверења (Jackson i sar., 2005), а адолесценти који изјављују да су њихови родитељи били брижни и топли показују виши степен наде и оптимизма (Gillham i Reivich, 2004). Родитељи могу да послуже као модел деци према којима она уче начин размишљања и суочавања са стресним ситуацијама (Scheier i Carver, 1993). Ако деца виде позитивне примере, већа је вероватноћа да ће развити оптимизам и наду, што ће се вероватније остварити у породицама ауторитативних родитеља, јер су они у односу на родитеље који користе друге стилове васпитања, оптимистичнији (Raboteg-Šarić i др. 2011).

Бројна истраживања (Penezić 1999, Penezić 2002a, Penezić 2002b) су показала да постоји повезаност задовољства животом и оптимизма. Задовољство животом, према Пенезићу, представља когнитивну евалуацију целокупног живота, а кроз коју сваки појединац процењује свој властити живот (Penezić 2002b). Задовољство животом је мера добробити која обухвата глобални осећај добробити према процени појединца. Сваки човек вреднује свој живот из личног искуства и перспективе, према сопственим критеријумима, вредностима, очекивањима и искуствима. У ранијим истраживањима (Penezić 1999) добијена је висока позитивна повезаност задовољства животом са самопоштовањем и оптимизмом, док је висока негативна повезаност са усамљеношћу, самоћом, песимизмом и анксиозношћу од будућности.

Имајући у виду базичне интерперсоналне оријентације, одређене као „кретање ка људима“, „од људи“ и „против људи“ према схватању Карен Хорнај (Horney 1991), истраживања (Brissette et al. 2002) су показала да је већи оптимизам повезан са већим опажањем подршке и широм мрежом пријатељстава, односно са оријентацијом „кретање ка људима“ или филантропском интерперсоналном оријентацијом, док је песимизам повезан са оријентацијом „од људи“ или мизантропском интерперсоналном оријентацијом.

Оптимизам је повезан са разликама у менталном (Carver et al. 2010) и физичком здрављу (Rasmussen et al. 2009; Roy, et al. 2010), квалитету живота (Gison et al. 2015; Jiang et al. 2014, Kreis et al. 2015; Vera-Villarroel et al. 2016), задовољству животом (Jiang et al. 2014), адаптивном превладавању (Nes – Segerstrom 2006), опоравку након болести (Scheier et al. 1999), па чак и смртности (Anthony et al. 2016, Giltay et al. 2004, Grossardt et al. 2009).

ПРИКАЗ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА ДОБИЈЕНИХ РЕЗУЛТАТА

У овом делу рада биће приказана истраживања оптимизма која су спроведена у периоду од 2017. до 2019. на узорку више од 700 адолесцената, узраста од 18 до 29 година. У приказаним истраживањима се показало да су значајни корелати оптимизма: особине личности адолесцената, затим интерперсонална оријентација, доживљај лепоте људског лица, нада, задовољство животом и благостање.

У истраживању Павићевић и Стојиљковић (2017) циљ је био да се испита повезаност особина личности адолесцената са оптимизмом – песимизмом. Узорак је пригодан, састављен од 238 студената различитих факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, просечне старости $AC = 21,61$, $CD = 1,68$. Узорком је обухваћено 126 испитаника женског и 112 испитаника мушког пола. Испитаници су попуњавали Инвентар личности БФИ (Benet-Martinez – John 1998) и Скалу оптимизма и песимизма (Penezić 2002a). Резултати

регресионе анализе су показали да особе које имају високу екстраверзију, савесност, отвореност и пријатност, а нижи неуротицизам, показују већи степен оптимизма и мањи степен песимизма. Супротно томе, особе које имају висок неуротицизам, а ниску екстраверзију, савесност, отвореност и пријатност, показују већи степен песимизма. Особе с вишим степеном екстраверзије су склоне позитивним емоцијама, хумору и оптимистичном приступу (Ђурић-Јоџић и сар. 2004), док су особе са ниским неуротицизмом поуздане, оптимистичне, стабилне, релаксирани (Ђурић-Јоџић и сар. 2004), резилијентне, задовољне и самоуверене (McCrae et al. 2012). Оптимистичне особе у стресним ситуацијама су истрајније у достизању својих циљева чак и ако наиђу на препреке, активно се са њима суочавају, настоје да пронађу релевантне информације и да нагласе позитивне стране (Burić i dr. 2011). Позната је склоност оптимиста да, за разлику од песимиста, мањи број ситуација доживљавају као претеће и опасне, те су много чешће суочени са изазовима (Baldwin et al. 2003, према Genc i dr. 2013). Особе са вишим степеном неуротицизма су склоне да доживе негативне афекте, окривљују себе или друге (Ђурић-Јоџић и сар. 2004), што има за последицу да такве особе и организују своје понашање у смеру негативних исхода ситуације (Brdar – Bakarčić 2006). Ове особе су склоне „самохендикепирању” које се огледа у стварању препрека успешном постигнућу, односно потцењујући себе, стварају препреке за властито постигнуће (Ross i сар. 2002, према Larsen – Buss 2008). Особе са нижим степеном екстраверзије су повучене, уздржане и одликује их одсуство позитивних емоција (Ђурић-Јоџић и сар. 2004), усамљене су и мрачне (McCrae et al. 2012), док особе са ниском пријатношћу могу бити сумњичаве у вези с мотивима људског понашања, што их чини некооперативним, а често и непријатељски оријентисаним према другима (Smederevac – Mitrović 2009) па делују хладнокрвно, арогантно и себично (McCrae et al. 2012).

Тодић Јакшић и Павићевић (2017) су испитивале повезаност интерперсоналне оријентације, оптимизма – песимизма и доживљаја атрактивности људског лица. Узорак су чинили студенти психологије са Филозофског факултета у Косовској Митровици, њих укупно 96 (55 испитанице и 41 испитаник) просечне старости $AC = 19.96$, $SD = 1.39$. За прикупљање података коришћени су следећи инструменти: Скала интерперсоналне оријентације (Bezinović 2002), Скала оптимизма – песимизма (Penezić 2002a) и Скала базичне димензије доживљаја лепоте људског лица (Basic dimensions of experiencing beauty of human faces (Marković et al. 2014). Особе које имају развијену филантропску оријентацију (усмерени ка другим људима) одликује оптимистички поглед према спољашњем свету. Особе које су у интерперсоналним односима позитивно оријентисане (филантропи) доживљавају своје лице као елегантно и префињено. За оне особе које су показале потребу за људима и пријатељством може се потврдити да ће имати и висок скор на димезији доживљаја елегантне лепоте властитог лица. Може се рећи да

особе које имају оптимистичан поглед на своју будућност, обавезе и очекивања доживљавају властито лице као свеже и здраво, али и као феноменално и фантастично. Такође, за особе које себе доживљавају као оптимисте, можемо рећи да своје лице доживљавају као здраво и свеже. Дакле, особе које су окренуте ка другим људима и имају уопштено позитиван поглед на свет доживљавају и лепоту властитог лица у складу са својим почетним становиштем.

У раду Павићевић и Стошевски (2019) испитана је повезаност оптимизма –песимизма, наде и задовољства животом код адолесцената. Узорак су чинили студенти три факултета у Косовској Митровици (Филозофски факултет, Правни факултет и Факултет техничких наука). Укупно је било 204 испитаника (82 мушких, и 122 женских испитаника) узраста од 20 до 26 година (просечне старости $AC = 22,08$, $SD = 1,82$). За прикупљање података су коришћени следећи инструменти: Скала оптимизма –песимизма (Penezić 2002a), Скала наде (Lacković-Grgin – Ćubela 2002) и Скала задовољства животом (Penezić 2002b). Ауторке су дошле до налаза да особе које имају оптимистичан став према будућности, које су упорне и истрајне у остваривању својих циљева, без обзира на препреке које им се нађу на путу, и које верују у позитивне исходе активности, показиваће виши степен наде и веће задовољство животом. С друге стране, особе које имају песимистичан став према будућности и брзо одустају од својих циљева, показиваће нижи степен наде и задовољства животом.

У истраживању Станојевић и Павићевић (2019) циљ је био да се испита повезаност оптимизма/песимизма и благостања адолесцената. Узорак су чинили адолесценти који студирају Филозофски факултет у Косовској Митровици, њих укупно 163, узраста од 19 до 29 година. У истраживању су коришћени следећи инструменти: Скала саосећања (Pommier 2011), Скала саосећања са самим собом (Neff 2003) и Скала оптимизма – песимизма (Penezić 2002a). Резултати истраживања су показали да је оптимизам позитивно повезан са емоционалним и психичким благостањем, док је песимизам негативно повезан са емоционалним и психичким благостањем. Ни оптимизам ни песимизам не остварују статистички значајну повезаност са социјалним благостањем. Ранија истраживања су показала да је низак ниво песимизма карактеристика особа са високим психичким благостањем (Neff 2003).

ЗАКЉУЧАК

На основу увида у приказане радове, могу се извести следећи закључци:

- 1) низак неуротоцизам, а висока екстраверзија, савесност, отвореност и пријатност доводе до развоја оптимизма;

- 2) особе које имају развијену филантропску интерперсоналну оријентацију показују већи степен оптимизма;
- 3) особе које имају оптимистичан став према будућности показују виши степен наде и веће задовољство животом;
- 4) високо развијен оптимизам доводи до психичког и емоционалног благостања адолесцената.

Изведени закључци који су проистекли из увида у истраживања омогућиће конципирање и организовање неких будућих истраживања. У будућа истраживања је неопходно укључивање других варијабли у истраживање, попут контекста одрастања, породичних односа и однос с вршњацима, како би се испитао њихов допринос у развоју оптимизма – песимизма, имајући у виду значај који оптимизам има за ментално здравље адолесцената.

ЛИТЕРАТУРА

- Anthony, E. G., Kritz-Silverstein, D., Barrett-Connor, E. (2016). Optimism and mortality in older men and women: The Rancho Bernardo Study. *Journal of aging research, 1* (1), 1–9.
- Benet-Martínez, V., & John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait method analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 729–750.
- Bezinović, P. (2002). Skala interpersonalne orijentacije – IO. U K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet. str. 69–72.
- Brdar, I., Bakarčić, S. (2006). Suočavanje s neuspjehom u školi: Koliko su važni emocionalna kompetentnost, osobine ličnosti i ciljna orijentacija u učenju. *Psihologijske teme, 15*, 1, 129–150.
- Brissete, I., Scheier, M. F., Carver, C. S. (2002). The Role of Optimism in Social Network Development, Coping, and Psychological Adjustment During a Life Transition. *Journal Pers Soc Psychol, 82* (1), 102–111.
- Burić, I., Sorić, I., Penezić, Z. (2011). Strategije emocionalne regulacije u ispitnim situacijama: Doprinosi osobina ličnosti, kognitivnih procjena i ispitnih emocija. *Psihologijske teme, 20*, 2, 277–298.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., Segerstrom, S. C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review, 30*, 879–889.
- Carver, C. S., Scheier, M. F. (2014). Dispositional optimism. *Trends in Cognitive Sciences, 18*, 293–299.
- Chang, E. C., D’Zurilla, T. J., Maydeu-Olivares, A. (1994). Assessing the dimensionality of optimism and pessimism using a multimeasure approach, *Cognitive Therapy and Research, 18* (2), 143–161.
- Dosedlová, J., Jelinek, M., Klimunsová, H. & Burešová, I. (2016). Positive Expectations-Optimism and Hope in Models. *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences, 437–447*.

- Genc, A., Pekić, J., Matanović, J. (2013). Mehanizmi suočavanja sa stresom, optimizam i generalna samoefikasnost kao prediktori psihofizičkog zdravlja. *Primenjena psihologija*, 6 (2), 155–174.
- Gillham, J., Reivich, K. (2004.). Cultivating Optimism in Childhood and Adolescence. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 146–163.
- Giltay, E. J., Geleijnse, J. M., Zitman, F. G., Hoekstra, T., Schouten, E. G. (2004). Dispositional optimism and all-cause and cardiovascular mortality in a prospective cohort of elderly Dutch men and women. *Archives of General Psychiatry*, 61, 1126–1135.
- Gison, A., Rizza, F., Bonassi, S., Donati, V., Giaquinto S. (2015). Effects of dispositional optimism on quality of life, emotional distress and disability in Parkinson's disease outpatients under rehabilitation. *Functional Neurology*, 30, 105–111.
- Glaesmer, H., RieC W., Mardn, A., Mewes, R., Brhlher, E., Zenget, M., HinzA. (2012). Psychornerric properries and population-based norms of the Life Orientarion Test Revised (LOT-R). *British Journal of Heabb Pscbolag*, 17, 412–445.
- Grossardt, B. R. Bower, J. H. Geda, Y. E. Colligan, R. C. Rocca W. A. (2009). Pessimistic, anxious, and depressive personality traits predict all-cause mortality: The Mayo Clinic cohort study of personality and aging. *Psychosomatic Medicine*, 71, 491–500.
- Horney, K. (1991). Neurotična ličnost našeg doba. Beograd: Vojislav Milić MOND.
- Đurić-Jočić, D., Džamonja-Ignjatović, T., Knežević, G. (2004). *NEO PI-R Primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Jackson, L., Pratt, M., Hunsberger, B., Pancer, S.M. (2005.). Optimism as a mediator of relations between authoritativeness and adjustment among adolescents: Finding the sunny side of the street. *Social Development*, 14, 273–304.
- Jiang, W., Li, F., Jiang, H., Yu, L., Liu, W., Li, Q., Zuo L. (2014). Core self-evaluations mediate the associations of dispositional optimism and life satisfaction. *Plos One*, 9 (6).
- Kardum I., Hudek-Knežević, J. i Krapić, N. (2018). Optimizam, pesimizam i telesno zdravlje. *Psihologijske teme*, 27 (3), 585–611.
- Knežević, G., Džamonja-Ignjatović, T., Đurić-Jočić, D. (2004). *Petofaktorski model ličnosti*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Kreis, S., Molto, A., Bailly, F., Dadoun, S., Fabre, S., Rein, C., Hudry, C., Zenasni, F., Rozenberg, S., Pertuiset, E., Fautrel, B., Gossec L. (2015). Relationship between optimism and quality of life in patients with two chronic rheumatic diseases: Axial spondyloarthritis and chronic low back pain: a cross sectional study of 288 patients. *Health and Quality of Life Outcomes*, 13, 78.
- Lacković-Grgin, K. i Čubela, V. (2002). Skala nade. U: Lacković-Grgin, K. Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet, 18–19.
- Larsen, R. J., Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti. Područja znanja o ljudskoj prirodi*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Marković, S., Bulut, T., Trkulja, M., Čokorilo, V., Rančić, K. (2014). Bazične dimenzije doživljaja lepote ljudskih lica i tela. Empirijska istraživanja u psihologiji, *Knjiga rezimea*, Filozofski fakultet u Beogradu, Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju.
- Matlin, M., Stang, D. (1978). *The Pollyanna principle: Selectivity in language, memory and thought*. Cambridge, MA: Schenkman.
- McCrae, R., Gaines, J., Wellington, M. (2012). The Five-Factor Model in Fact and Fiction. *Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology*. 65–91.

- Monzani, D., Steca, P., Greco A. (2013). Brief report: Assessing dispositional optimism in adolescence-factor structure and concurrent validity of the Life Orientation Test-Revised. *Journal of Adolescence*, 37, 97–101.
- Neff, K. D. (2003). The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*, 2 (3), 223–250.
- Nes, L.S. & Segerstrom S. C. (2006). Dispositional optimism and coping: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 235–251.
- Pavićević, M., Stojilković, S. (2017). The relationship between personality traits and optimism-pessimism among students. 11th International Conference Days of applied psychology 2015. *Contemporary psychological research, International Thematic Proceedings*, (Ed.) Hedrih, V., Stojilković, A. University of Niš, Faculty of Philosophy, 119–131.
- Pavićević, M., Stoševski, A. (2019). Povezanost optimizma-pesimizma, nade i zadovoljstva životom kod studenata. *Savremena nauka i društvo, Tematski zbornik radova, knjiga 1*. Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, 51–68.
- Penezić, Z. (1999). *Zadovoljstvo životom: Relacije sa životnim dobi i nekim osobnim značajkama*. (Magistarski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
- Penezić, Z. (2002a). Skala optimizma-pesimizma (O-P skala). U: Lacković-Grgin, K. Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur): *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1* (15–17). Zadar: Filozofski fakultet.
- Penezić, Z. (2002b). Skala zadovoljstva životom. U: Lacković-Grgin, K. Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (ur). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 1*. Zadar: Filozofski fakultet, 20–22.
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55 (1), 44–55.
- Pommier, E. A. (2011). The compassion scale. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 72, 1174.
- Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M., Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152 (3–4), 373–388.
- Rasmussen, H. N., Scheier, M. F., Greenhouse J.B. (2009). Optimism and physical health: A meta-analytic review. *Annals of Behavioral Medicine*, 37, 239–256.
- Rijavec, M. i Mijočević, I. (2006). Optimistički i pesimistički eksplanatorni stil i školski uspjeh u višim razredima osnovne škole. *Odgojne znanosti*, 2, 347–361.
- Roy, B., Diez-Roux, A. V., Seeman, T., Ranjit, N., Shea, S., Cushman, M. (2010). Association of optimism and pessimism with inflammation and hemostasis in the Multi-Ethnic Study of Atherosclerosis (MESA). *Psychosomatic Medicine*, 72, 134–140.
- Scheier, M. F., Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219–247.
- Scheier, M. F., Carver, C. S. (1992). Effects of optimism on psychological and physical well-being: The influence of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 16, 201–228.
- Scheier, M. F. Carver, C. S. (1993.). On the power of positive thinking: The benefits of being optimistic. *Current Directions in Psychological Science*, 2, 26–30.
- Scheier, M. F., Matthews, K. A., Owens, J. F., Schulz, R., Bridges, M. W., Magovern, G. J., Carver C. S. (1999). Optimism and rehospitalization after coronary artery bypass graft surgery. *Archives of Internal Medicine*, 159, 829–835.
- Smederevac, S., Mitrović, D. (2009). *Ličnost – metodi i modeli*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.

- Snyder, C.R. (2000.). The past and possible futures of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19, 1, 11–28.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Youshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. & Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (4), 570–585.
- Станојевић, Д., Павићевић, М. (2019). Саосећање, саосећање са самим собом и оптимизам/песимизам као предиктори благостања адолесцената, У: М. Лончар Вујновић (ур.). *Наука без граница 2, међународни тематски зборник Огледала стварности 1*, Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 243–260.
- Tatalović-Vorkapić, S., Jelić-Puhalo, J. (2015). Povezanost osobina ličnosti, nade, optimizma i zadovoljstva životom odgojitelja predškolske dece, *Napredak*, 157 (1–2), 205– 220.
- Taylor, S. E., Brown, L. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin* 103 (2), 193–210.
- Todić Jakšić, T., Pavićević, M. (2017). Relationship between interpersonal orientation, optimism and pessimism and experiencing beauty of human faces. Proceedings of the XXIII scientific conference. Empirical studies in psychology. Institute of psychology laboratory for experimental psychology faculty of philosophy, University of Belgrade, 50–55.
- Vera-Villaruel, P., Valtierra, A., Contreras, D. (2016). Affectivity as mediator of the relation between optimism and quality of life in men who have sex with men with HIV. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 16 (3), 256–265.
- Zenger, M., Brix, C., Borowski, J., Stolzenburg, J., Hinz, A. (2010). The impact of optimism on anxiety, depression and quality of life in urogenital cancer Patient. *Psychoc-Oncology*, 19.

CORRELATION BETWEEN OPTIMISM – PESSIMISM IN ADOLESCENTS

Abstract: *The paper strives to indicate the constructs that are conducive to the development of optimism-pessimism in adolescents, by presenting the research on optimism-pessimism conducted on a sample of adolescents from Kosovo and Metohija. After an insight into the findings of the research presented (which were conducted from 2017 to 2019) on the sample of more than 700 adolescents aged between 18 and 29, it was found that the correlation of optimism comprises the following: adolescents' personality traits, interpersonal orientation, experience of beauty of the human face, hope, satisfaction with life and well-being. Conclusions drawn from the research will enable the conception and organization of further research. Involving other variables, such as the context of upbringing, family relations, relationship with peers, in research to be conducted in the future is necessary for the examination of their contribution to the development of optimism-pessimism, bearing in mind the major significance optimism has for adolescents' mental health.*

Key words: *optimism, pessimism, adolescents.*